

Специфические признаки преступления // Избранные труды / Н. Ф. Кузнецова ; под ред. В. Н. Кудрявцева. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2003. – 834 с.

4. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / [М. І. Бажанов, М. І. В. Баулін, В. І. Борисов та ін.] ; за ред. проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташица, В. Я. Тація. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 564 с.

5. Про захист суспільної моралі : закон України від 20.11.2003 № 1296-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1296-15>. – Редакція від 09.02.2010.

6. Про телекомунікації : закон України від 18.11.2003 № 1280-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1280-15>. – Редакція від 08.04.2012.

7. Про ратифікацію Конвенції про кіберзлочинність : закон України від 07.09.2005 № 2824-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2824-15>. – Редакція від 14.10.2010.

8. Про ратифікацію Факультативного протоколу до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії : закон України від 03.04.2003 № 716-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/716-15>. – Редакція від 03.04.2003.

Надійшла до редколегії 22.05.2012

Рассмотрено современное положение национального уголовного законодательства в сфере общественной морали. Определены и проанализированы основные недостатки, а также предложены пути их устранения.

Modern position of national criminal legislation in the field of public moral is considered. Basic drawbacks are certain and analysed, and also the ways of their removal are offered.

УДК 351.75(477)

М. В. Голуб

ОХОРОНА ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ

У результаті аналізу існуючих визначень понять «регіон», «громадський порядок», «охорона громадського порядку» сформульовано авторське визначення поняття «охорона громадського порядку в регіоні». Подано характеристику особливостей охорони громадського порядку в регіоні.

Соціально-економічні перетворення, які наразі здійснюються в нашій країні, вимагають не лише проведення скоординованих економічних реформ, спрямованих на розроблення повноцінних ринкових механізмів, оновлення відносин власності, трансформацію підприємництва, але й покращення, посилення та удосконалення захисту прав і свобод громадян, усіх форм власності, інтересів підприємств, установ, організацій та громадських об'єднань від злочинних та інших протиправних посягань. За таких умов вироблення дієвого механізму посилення охорони громадського порядку, забезпечення особистої безпеки громадян і громадської безпеки з

урахуванням нових реалій сьогодення є вкрай необхідним завданням. З урахуванням тих економічних, політичних та ідеологічних перетворень, які на сьогодні відбуваються в Україні, проблема охорони прав і свобод людини та громадянина набуває особливої актуальності та значущості як у науковому, так і в практичному аспектах. Також слід підкреслити, що створення ефективної правоохоронної системи, яка б не лише відповідала вимогам сучасності, але й враховувала останні здобутки юридичної науки, є нагальною потребою.

Проблемам дослідження проблемних питань охорони громадського порядку органами внутрішніх справ приділяли свою увагу такі науковці, як Є. В. Білозьоров, С. Г. Братель, В. А. Грабельников, О. В. Джафарова, Я. М. Когут, І. М. Копотун, М. В. Корнієнко, М. І. Логвиненко, М. В. Лошицький, О. М. Музичук, Ю. С. Небеський, А. С. Поклонський, А. В. Сергеев, О. В. Серьогін, О. І. Ульянов, Д. П. Цвігун та ін. Але хотілося б звернути увагу на відсутність ґрунтовних досліджень, в яких би комплексно розглядалися особливості охорони громадського порядку саме на регіональному рівні. Таким чином, нагальна потреба у зміцненні правопорядку на рівні окремих регіонів, активізації взаємодії на регіональному рівні щодо охорони громадського порядку, посилення захисту прав і свобод громадян і зумовляють актуальність та новизну обраної теми.

Метою статті є на основі аналізу існуючих визначень понять «регіон», «громадський порядок», «охорона громадського порядку» подання авторського визначення поняття «охорона громадського порядку в регіоні»; визначення особливостей охорони громадського порядку у регіоні.

Під час дослідження правової природи охорони громадського порядку у регіоні, насамперед, необхідно визначитись із поняттям «регіон». Так, згідно з тлумаченням, поданим В. Т. Буселом, регіон – це певна територіальна одиниця (район, область, зона), що вирізняється з-поміж інших таких же одиниць специфічними рисами (географічними, геологічними, етнографічними, економічними тощо) [1, с. 1020]. Відповідно до трактування Великого енциклопедичного юридичного словника, регіон (від лат. regio – область) – це: 1) частина території країни (район, область, місто та ін.), що вирізняється сукупністю природних або історично усталених економіко-географічних умов і національним складом населення; 2) група межуючих країн, які становлять окремий економіко-географічний регіон і мають певні соціальні ознаки, що відрізняють цей регіон від інших [2, с. 759]. Згідно з нормами Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 08.09.2005 № 2850-IV [3], регіоном вважається область чи район відповідно до адміністративно-територіального поділу країни.

Вважаємо за можливе приєднатися до точки зору Ю. С. Шемшученка, який зазначає, що регіон (лат. regio (regionis) – область, район, напрям, кордон) – частина території країни (район,

область та ін.), що вирізняється сукупністю природних або історично усталених економіко-географічних умов і національним складом населення. Також слід підкреслити, що у законодавстві України про місцеве самоврядування, планування територій і прогнозування, державне регулювання ринку цінних паперів, антімонопоольну діяльність тощо, правовий зміст регіонів зазвичай збігається з поняттям «область» і «район» як одиниць адміністративно-територіального поділу [4, с. 254].

Однією з ключових сфер, належному функціонуванню яких має приділятися значна увага під час вироблення державної політики розвитку регіонів, є правоохоронна сфера. Зважаючи на значну кількість загроз належному функціонуванню правоохоронної сфери, за сучасних умов одним із найважливіших завдань держави та суспільства є забезпечення належної охорони громадського порядку. Поняття громадського порядку та його охорони має важливе наукове і практичне значення, оскільки зміст громадського порядку, ефективність його охорони суттєво впливають на стабільність прав громадян, їх працю та всебічне задоволення матеріальних та духовних потреб [5, с. 500].

Однак, необхідно наголосити на тому, що ні в юридичній науці, ні в практиці правоохоронних органів не склалося загальноприйнятої єдиної думки щодо змісту громадського порядку, його форми та місця в системі адміністративного права. Для теоретичних робіт про громадський порядок характерний вузький погляд на проблему в цілому (tunnel-vision). Оскільки погляди науковців на визначення поняття «громадський порядок» достатньо різноманітні та неоднозначні, вважаємо за необхідне коротко розглянути існуючі підходи стосовно цієї проблеми, що склалися в юридичній науці.

Як зазначає М. В. Лошицький, громадський порядок слід розглядати в широкому розумінні як політико-правову категорію та у вузькому розумінні як поліцейську категорію [6, с. 38]. У політико-правовому розумінні функціонування суспільства та держави неможливе без громадського порядку. Високий рівень злочинності та масові заворушення на вулицях, стихійні лиха та епідемії, війни та революції, а також економічний занепад, порушують громадський порядок, як економічну, так і політичну систему суспільства та мають суттєвий вплив на існування держави в цілому.

Поділяємо точку зору О. Ф. Скакун, що громадський порядок – це стан (режим) упорядкованості соціальними нормами (нормами права, моралі, корпоративними нормами, нормами-звичаями) системи суспільних відносин та їх дотримання [7, с. 492]. В. В. Лазарев стверджує, що громадський порядок – це певна якість (властивість) системи суспільних відносин, що складаються у такій упорядкованості соціальних зв'язків, що веде до погодженості та ритмічності громадського життя, безперешкодного здійснення учасниками суспільних відносин своїх прав та обов'язків і захисту їхніх обґрунтованих інтересів, суспільного та особистого спокою [8, с. 475].

Деякі вчені, розкриваючи зміст поняття громадського порядку, акцентують увагу на тому, що громадський порядок являє собою правильно налагоджений стан усієї сукупності суспільних відносин, урегульованих не тільки правовими, а й усіма іншими соціальними нормами [9, с. 111].

Так, у результаті аналізу наведених вище визначень, можна зробити висновок, що вони характеризують поняття громадського порядку в широкому розумінні. Але слід підкреслити, що у цьому випадку громадський порядок виступає не тільки як юридична, але й як соціальна категорія.

Власне визначення громадського порядку у вузькому розумінні було запропоноване М. І. Єропкіним та А. П. Ключніченком, які зазначали, що громадський порядок – це сукупність відносин, що забезпечують недоторканність громадян, захист їх прав, необхідні умови для спілкування людей, їх праці, відпочинку, для повсякденної діяльності державних і громадських організацій [10, с. 172]. Вважаємо за можливе приєднатися до зазначеної точки зору.

Щодо розуміння поняття «охорона громадського порядку», то, на нашу думку, доцільно погодитись із О. С. Доценком, який відзначає, що охороняти громадський порядок – це значить безпосередньо оберігати та захищати відносини, що складають зміст громадського порядку. Отже, під охороною громадського порядку слід розуміти діяльність (систему правових і організаційних заходів) з підтримки стану громадського спокою і громадської безпеки, безпосереднього захисту життя, здоров'я, власності, прав і свобод, честі та гідності людей від протиправних посягань, здійснювана в публічних місцях, а за наявності загрози – і в інших місцях [11, с. 47].

Охорона громадського порядку виступає пріоритетним напрямком діяльності підрозділів органів внутрішніх справ та є однією з ключових складових їх діяльності. Організаційні функції органів внутрішніх справ реалізуються у поєднанні з їх тактичними діями, які полягають у застосуванні заснованих на законі, розроблених наукою та практикою найбільш доцільних форм і методів безпосередньої охорони громадського порядку та безпеки. Основними факторами, які впливають на організацію охорони громадського порядку органами внутрішніх справ, є: соціально-економічні умови, в яких підрозділи органів внутрішніх справ виконують функції охорони порядку та безпеки; наявність і професійна підготовленість працівників цих підрозділів, їх правова, соціальна й технічна захищеність; повнота та якість правового регулювання організації та діяльності підрозділів охорони громадського порядку, правовий захист їх працівників; стан злочинності та інших порушень громадського порядку.

У результаті аналізу основних напрямків та результатів діяльності органів внутрішніх справ можна зробити висновок, що вирішальною умовою забезпечення належного громадського порядку та

громадської безпеки на певній території є, в першу чергу, врахування місцевих особливостей, чітка організація та управління силами й засобами, можливість отримання своєчасної і достовірної інформації про вчинені правопорушення та оперативного реагування на неї. Особливу увагу необхідно звернути на той факт, що ефективність охорони громадського порядку в першу чергу залежить від злагодженості дій підрозділів органів внутрішніх справ на певній території, у рамках конкретного регіону. Так, у зв'язку з початком демократизації суспільства, з деполітизацією системи органів внутрішніх справ, з наданням більших прав місцевим органам державної влади та місцевого самоврядування, у низці регіонів України з'явилися підрозділи міліції, які утримуються за рахунок коштів місцевих бюджетів. Поява таких формувань свідчить про прагнення місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування на належному рівні здійснювати державну політику у пріоритетних сферах суспільного життя, їх можливість самостійно вирішувати ключові питання місцевого значення та реально забезпечення права територіальних громад на самоврядування. Звісно ж, це стосується і можливостей вживати всіх необхідних заходів для підтримання належного громадського порядку на території обслуговування.

Так, наприклад, органами і підрозділами внутрішніх справ Житомирщини проведено низку організаційно-практичних заходів щодо забезпечення правопорядку, захисту прав і свобод людини, попередження, розкриття й розслідування злочинів. Завдяки вжитим заходам, взаємодії та підтримці з боку органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в цій області досягнуто певних результатів у протидії злочинності, забезпеченні громадського порядку й безпеки. Впродовж 2011 р. працівниками міліції розкрито понад 6 тис. злочинів, тобто майже кожен другий з числа зареєстрованих. До кримінальної відповідальності притягнуто 6,3 тис. осіб, причетних до вчинення протиправних діянь. З метою відновлення майнових прав потерпілих реально відшкодовано 24,0 млн грн збитків, завданих злочинами, для забезпечення можливих цивільних позовів у судах накладено арешт на майно злочинців на загальну суму 41,7 млн грн. З травня до вересня 2011 р. на території області проведено оперативно-профілактичні заходи під умовною назвою «Мак-2011», спрямовані на виявлення і знешкодження нелегальних посівів нарковмісних рослин, перекриття надходжень наркозасобів до споживачів. До проведення заходів залучалися представники громадських формувань, територіальних громад, органів місцевого самоврядування [12].

Також з позиції нашого дослідження цікавим є досвід Нетішинської міської ради у Хмельницькій області, яка рішенням третьої (позачергової) сесії Нетішинської міської ради VI скликання від 23.12.2010 № 3/28 затвердила Комплексну програму боротьби зі злочинністю та з охорони громадського порядку на території обслу-

говування Нетішинського МВ УМВС України в Хмельницькій області на 2011–2015 роки [13]. Ця Програма розроблена на виконання Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» від 22.06.2000 № 1835-III [14] та Указу Президента України «Про заходи щодо забезпечення особистої безпеки громадян та протидії злочинності» від 19.07.2005 № 1119/2005 [15]. Метою цієї Програми є поліпшення оперативної обстановки на території обслуговування Нетішинського МВ УМВС України в Хмельницькій області, подальше посилення боротьби зі злочинністю, підвищення рівня правоохоронної діяльності під час взаємодії громадських формувань з міліцією та активній підтримці з боку органів місцевого самоврядування. Програма спрямована на: посилення профілактичного впливу на осіб, від яких можна очікувати скоєння злочинів, у тому числі тяжких та особливо тяжких; підвищення якості та розгалуженості оперативно-розшукової роботи; забезпечення громадського порядку в місті та безпеки дорожнього руху, вилучення з незаконного обігу зброї, вибухових пристроїв, наркотичних речовин, попередження правопорушень неповнолітніми, протидію торгівлі людьми; виявлення злочинів у пріоритетних напрямках економіки, активізацію боротьби з організованою злочинністю та корупцією, забезпечення наповнення державного та місцевого бюджетів і супроводження цих процесів.

Охорона громадського порядку в регіоні – результат свідомої та керованої діяльності. Вона є діяльністю пов'язаних між собою індивідів, і перш за все, процесом функціонування відповідних органів державної влади та їх посадових осіб, що являють собою складові частини єдиної системи правоохоронних органів. Слід підкреслити, що до числа суб'єктів охорони громадського порядку в регіоні відносяться не лише особи, професійним обов'язком яких є охорона громадського порядку, але й різні громадські формування, які займаються цим на добровільних засадах у регіоні.

Слід звернути увагу на те, що підтримання, охорона та зміцнення громадського порядку в регіоні – це не стихійний процес, а діяльність, пов'язана з правовою активністю громадян, громади, в якій в основному проходить їх життя, спеціальних структур виконавчої влади, що охороняють громадський порядок, насамперед органів внутрішніх справ. Відповідно до Конституції України [16] та ст. 1 Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» від 22.06.2000 № 1835-III [14], громадяни України мають право створювати в установленому чинним законодавством порядку громадські об'єднання для участі в охороні громадського порядку і державного кордону, сприяти органам місцевого самоврядування, правоохоронним органам, Державній прикордонній службі України та органам виконавчої влади, а також посадовим особам у запобіганні та припиненні адміністративних правопорушень і злочинів, захисті життя та здоров'я громадян, інтересів суспільства й держави від протиправних

посягань, а також у рятуванні людей і майна під час стихійних лих та інших надзвичайних обставин.

Отже, громадський порядок – це складне соціальне явище, яке поєднує в собі різні групи суспільних відносин, у тому числі й пов'язані із забезпеченням недоторканності особи, охороною суспільної та приватної власності, нормальними умовами діяльності установ, організацій, їх посадових осіб і громадян. У своїй сукупності належний їх прояв і складає громадський порядок. Такі групи суспільних відносин можуть бути розладнані як вчиненням злочинних дій, так і іншими протиправними, антисуспільними проявами, тому в державі існують спеціально створені органи, на яких покладається завдання з охорони громадського порядку. В Україні цю функцію покликані виконувати різні державні служби, головну роль серед яких відведено органам внутрішніх справ, оскільки саме до їх безпосередніх обов'язків належать попередження та припинення злочинів і правопорушень, охорона власності, прав і законних інтересів громадян від протиправних посягань та інших антисуспільних дій, повне та своєчасне розкриття злочинів, які є основними засобами забезпечення громадського порядку.

У результаті проведеного дослідження можна зробити висновок, що охорона громадського порядку в регіоні – це комплекс заходів, здійснюваних спеціально уповноваженими державою на це органами чи особами, спрямований на захист відносин, які складають зміст громадського порядку, з врахуванням специфіки й особливостей географічного, економічного, політичного, релігійного, етнонаціонального та історичного характеру конкретно визначеної адміністративно-територіальної одиниці держави.

Список літератури: 1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с. 2. Великий енциклопедичний юридичний словник / [за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка]. – К. : Юрид. думка, 2007. – 992 с. 3. Про стимулювання розвитку регіонів : закон України від 08.09.2005 № 2850-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/annot/2850-15>. 4. Юридична енциклопедія : в 6 т. – Т. 5 : П–С / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.]. – К. : Укр. енцикл., 2003. – 736 с : іл. 5. Плохой І. І. Поняття громадського порядку / І. І. Плохой // Форум права. – 2009. – № 3. – С. 500–505 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-3/09riipgr.pdf>. 6. Лошицький М. В. Адміністративно-правові відносини в сфері охорони громадського порядку : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Лошицький Михайло Васильович. – К., 2002. – 181 с. 7. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : [підручник] / О. Ф. Скакун. – Х. : Консум, 2001. – 704 с. 8. Проблемы общей теории права и государства : учеб. для юрид. вузов / [Н. В. Варламова, В. В. Лазарев, В. В. Лапаева и др.] ; под. общ. ред. В. С. Нерсесянц. – М. : Норма ; Инфра-М, 1999. – 832 с. 9. Загальна теорія держави і права : навч. посіб. / [А. М. Колодій, В. В. Копейчиков, С. Л. Лисенков та ін.]. – К. : Юрінком Інтер, 1999. – 317 с. 10. Еропкин М. И. Советское административное право : [учеб. для сред. юрид. учеб. заведений] / М. И. Еропкин, А. П. Ключниченко. – М. : Юрид. лит., 1979. – 312 с. 11. Доценко О. С. Організація управління

міліцією громадської безпеки в сучасних умовах : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Доценко Олександр Сергійович. – К., 2003. – 206 с. **12.** Інформація про стан боротьби зі злочинністю, охорони громадського порядку та результати діяльності органів внутрішніх справ на території області упродовж 2011 року [Електронний ресурс] / УМВС України в Житомир. обл. – Режим доступу: <http://oblrada.zhitomir.ua/index.php/9-sesija/proekti-rishen/1638-informatsija-pro-stan-borotbi-zi-zlochinnistju-ohoroni-gromadskogo-porjadku-ta-rezultati-dijalnosti-organiv-vnutrishnih-sprav-na-teritoriyi-oblasti-uprodovzh-2011-roku.html>. – Офіційний сайт Житомирської обласної ради. – 03.03.2011. **13.** Комплексна програма боротьби зі злочинністю та з охорони громадського порядку на території обслуговування Нетішинського МВ УМВС України в Хмельницькій області на 2011–2015 роки : рішення третьої (позачергової) сесії Нетішинської міської ради VI скликання від 23.12.2010 № 3/28 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://netishyn.org/miskrada/rishenasesiy/115-rish36/423-prokomplex.html>. **14.** Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : закон України від 22.06.2000 № 1835-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 40. – Ст. 338. **15.** Про заходи щодо забезпечення особистої безпеки громадян та протидії злочинності : указ Президента України від 19.07.2005 № 1119/2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/3009.html>. **16.** Конституція України : від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

Надійшла до редколегії 23.06.2012

В результаті аналізу існуючих визначених понять «регіон», «общественный порядок», «охрана общественного порядка» сформульовано авторське визначення поняття «охрана общественного порядка в регионе». Охарактеризовано особливості охорони общественного порядка в регионе.

As the result of analysis of existent determinations of concepts «region», «public peace», public «law enforcement» the authorial determination of concept «Public law enforcement in a region» is set forth. The features of public law enforcement in the region are described.

УДК 342.95+343.97

Д. Г. Забрда

Правова основа державної антикорупційної політики

Систематизовано нормативно-правові акти, що визначають основи державної антикорупційної політики в Україні. Розглянуто співвідношення міжнародного та національного законодавства у цій сфері. Висвітлено значення судових та адміністративних актів тлумачення норм законодавства для характеристики окремих аспектів державної антикорупційної політики.

Ефективність антикорупційної політики в Україні, крім наявності відповідної політичної волі, потребує належного законодавчого забезпечення. Така ефективність, а також виконання Україною своїх міжнародних зобов'язань щодо переслідування корупції є